

Ismerkedés a VINGIS program megvalósításának körülményeivel az elmúlt évek tapasztalatainak tükrében

MISHIRO MARCELLA- DR. MARTINOVICH LÁSZLÓ- KATONA ZOLTÁN

Borászati Füzetek, 2005. XV. évfolyam 6. szám, 28-31.lap

A VINGIS program immáron ötödik éve létezik, formálódik. Sok fórumon lehetett már róla hallani különféle megközelítésekben. A hegyközségek egy részében már használják is (10 borvidéken már a tavalyi évben telepítve volt a hegyközségi gépekre), más helyeken pedig adategyeztetés során, vagy más alkalomból már a legtöbb hegybíró találkozott vele. Most a VINGIS próbaüzemének megkezdése küszöbén visszatekintve, számos változást láthatunk a kezdeti elképzelésekhez képest. E változások miérett, a formálódás tapasztalatait szeretnénk itt most megosztani.

A VINGIS létrehívásának alapvető oka az európai uniós tagságból eredő kötelezettség volt. Az uniós elvárások szerint az FVM-nek, mint a szőlő-bor ágazatot irányító Intézménynek, saját termelői szintű és teljes körű, naprakész adatbázissal kell rendelkeznie, hogy Magyarország hozzájusson az ágazatra jutó Európai Közösségi támogatásokhoz. Az 1593/2000/EK rendelet szerint a tagállamoknak, 2005. január 1-jétől a mezőgazdasági parcelláikat, beleértve a szőlőültetvényeket is, térinformatikai rendszerben kell nyilvántartani. Ezért a rendszer kialakítását 2001-től három ütemben tervezték, amelynek forrását a tárgyév ANP (az Aquis átvételének Nemzeti Programja) forráskeretéből tervezte biztosítani az FVM. Ez a három ütem csak a szőlőültetvény térképreteg kialakítását, háttér térképekkel (kataszteri-, topográfiai térképek és település határok) való ellátást, valamint ezeknek egy térkép-néző programmal együtt a hegyközségi gépekre történő telepítését tartalmazta a 22 borvidéken (a bortermőhelyeket nem érintette), a telepítő CD-k 1-1 példányának átadásával. Ekkor a Minisztérium még kizárólag a hegyközségekre alapozva képzelte el a támogatás ellenőrzését. Az ültetvényréteg létrehozása mellett, a tervezett költségek túlnyomó többségét már ekkor is a kataszteri térképek Földhivataloktól történő megvásárlása tette ki (hiszen a FÖMI tulajdonában lévő topográfiai térképek 1-1 példányát illetve a településhatárokat a saját hatáskörében grátisz biztosította, azok kizárólagos hegyközségi felhasználására). A tervek szerint a kiépítés három fázisának befejeztével a VINGIS jogszabályokkal megalapozott, üzemszerű működése és a változásvezetés 2005. január 1-től kezdődött volna meg.

A kiépítés első szakasza 2001-2002 között zajlott és 4 borvidékre: a Mátraaljai -, Egri-, Villányi- és Pannonhalmi borvidékre (akkor még Pannonhalma –Sokoróaljai borvidék) terjedt ki. Ekkor még az volt az FVM igénye, hogy a szőlőültetvényeket térképen körülhatároljuk, és ezekhez hozzákapsoljunk egy adatbázist, mely az ültetvények helyrajzi számát, azok HEGYIR-be bejelentett területét, fajtáját valamint egy általunk mért, a térképen az adott helyrajzi számhoz tartozó tulajdoni határokon belüli, területet. Az adatbázis kiindulási alapjául a hegyközségek által a HEGYIR-ből kinyomtatott és FÖMI-be beküldött ültetvény adatokat tartalmazó papír alapú listái szolgáltak, mivel ekkor még a digitális adatátadás lehetősége még nem volt adott. Ezen adatokat ismét számítógépre vittük és hozzákapsoltuk az ültetvény fedvényekhez melyek 2002 végére el is készültek, és megkezdtük azok telepítését előzetes időpont egyeztetés után. A VINGIS telepítéskor a helyszínen röviden bemutattuk a program működését, valamint átadtunk a gépek kezelői számára egy rövid magyar nyelvű ismertetőt (mivel az ekkor telepített térkép-nézegető program még csak angol nyelven volt elérhető). Ezen felül átadtunk további két listát. Az egyik a térképen nem talált helyrajzi számokat tartalmazta, a másik pedig a HEGYIR-ből származó területi adatok valamint az

általunk körülhatárolt földrészetek területi adatai közötti jelentősebb eltéréseket tartalmazta az adott hegyközségben. A problémák több okból eredtek, de a hegybírók segítségével igyekeztünk minden eltérés okára fényt deríteni. A tervezett térképeken felül, – kísérleti jelleggel – minden borvidéken 1:1 településen négy másik térkép réteget: kitettség-, magasság intervallum-, lejtőkategória-, valamint a Kecskeméti Szőlészeti és Borászati Kutató Intézet együttműködésével – az általuk készített és fenntartott – termőhelyi kataszteri térképet is telepítettünk. Ezen kísérletnek az volt a célja, hogy felmérje a hegyközségek igényét a térinformatikai rendszer szőlészeti-borászati célú szakmai térképekkel való kiegészítésére, hogy a későbbiekben e tapasztalatok is felhasználhatóak legyenek a jogszabályalkotás folyamán. Tapasztalataink szerint e kiegészítő térképeknek igen nagy sikere volt, mivel jelentős többlet információt adott az egyes területekről.

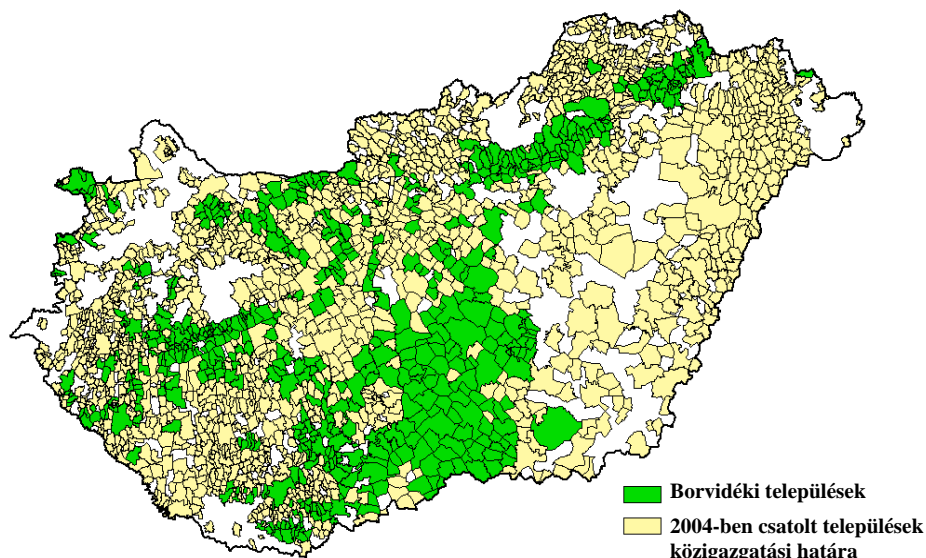
Bár a második ütemre szánt forrás a tervezetthez képest csak késve érkezett meg, a munkák azért az eredeti ütemtervnek megfelelően (2002 végén) megkezdődtek. Ebben a munkafázisban 6 újabb borvidéken: a Balatonboglári-, Badacsonyi-, Etyek-Budai-, Somlói-, Soproni-, és Szekszárdi borvidéken az első munkafázis tapasztalataira alapozva, ahhoz hasonló módon folyt a munka. Ekkor is folytattuk kísérleti jelleggel a szakmai térképek telepítését kiegészítve egy újabb térképréteggel, a dűlő- térkép réteggel. A szakmai szempontból igen fontos dűlőtérképek (dűlő fedvény) a FÖMI földrajzinév-tárának digitális térképi feldolgozásából származnak. A FÖMI 1989 óta végzi az 1:10000 méretarányú topográfiai térképek tematikájához illeszkedő ún. *földrajzinév-rendezést*. A hegy- és dűlőnév, a földrajzinév elhelyezés digitális térinformatikai feldolgozása a VINGIS rendszerhez kapcsolva az eredetvédelem megalapozását segíti. Az ültetvényhatárok pontosítása céljából (mivel a területi eltérés egyik fő oka, hogy a szőlő nem a teljes földrészleten, csak annak egy részén található), a Magyarország Digitális Ortofotó Programjából (MADOP) 2000. évi repüléséből származó ortofotóit a FÖMI a VINGIS készítőinek, belső használatra, térítésmentesen a rendelkezésére bocsátotta.

A VINGIS program előrehaladását uniós oldalról az EU JRC (2002), a brüsszeli DG megbízásából pedig a TAIEX peer-review munkacsoportja (2002 és 2003) is ellenőrizte. Az ellenőrzés során a TAIEX peer-review munkacsoportja igen jónak találta a VINGIS-t, azonban felhívta a figyelmet a hegyközségi rendszer országos hatáskörűvé tételének szükségességére, a hatékonyabb támogatás ellenőrzés érdekében. ***Ez az új elvárás számos jogalkotási feladatot vont maga után, minek következtében 2003-ban átmenetileg megtorpanás következett be és a tárgyévi forrás sem nyílt meg.*** Az ANP forráskeretei 2004-ben már a csatlakozás előtti időszakban kimerültek. A kiépítés harmadik, a borvidékekre kiterjedő befejező ütemének forrásai 2005. III. negyedév végéig nem nyíltak meg. Ennek ellenére számos többletfeladat jelentkezett. A korábbi jogszabályt módosító 2004. évi XVIII. törvény 2004. április 5.-én jelent meg, majd ezt követte számos rendelet májusban. Ezek a rendeletek újabb feladatokkal egészítették ki a VINGIS-t és a TAIEX peer-review munkacsoportjának tanácsa szerint a feldolgozandó adatok származási területe is megnövekedett. Ezért szükségessé vált a projekt átütemezése.

A feladatnövekedés egyik formája az volt hogy az eredetileg négy kötelező térképtípus mellett – mellyel az eredeti kalkuláció tervezett ültetvény-, kataszteri-, topográfiai térképek, és település határok – az új 102/2004. (VI.3.) FVM rendelet három további kötelező térképi réteget nevezett meg (a kivágott ültetvény fedvényt, a megyehatár fedvényt valamint a termőhelyi kataszteri fedvényt) kiegészítő forrás biztosítása nélkül. Az egyik ilyen kötelező elem az SzBKI termőhelyi kataszteri térképeinek – melyet bővebben a 95/2004. (VI. 3.) FVM rendelet szabályoz – VINGIS rendszerbe illesztése. Ez a hegybírók számára is igen hasznos, hiszen ők napi munkájukban, a telepítési engedélyek kiadásakor elsődlegesen azoknak a (korábban csak papíron meglévő) térképeknek az információira támaszkodnak. Ezen felül a működési területüket is ezek a térképek határolják be, hiszen a szőlőültetvényeknek ezen a területen belül kell elhelyezkedniük. A

térkép azonos termőhelyi értékű területeit poligonok határolják, amelynek vektorizálásával elkészül az a térképi réteg, amely a telepítés szempontjából optimális termőhelyi adottságokkal rendelkező területeket mutatja a borvidék hegyközségének közigazgatási területén belül. E térkép mögé rendelhető a szükséges adatbázis is. Meg kell azt is jegyeznünk, hogy bár a rendelet nem említi a kataszteri térképet mint kötelező elemet, mégis mivel az első két fázis borvidékeire már letelepítettük a kataszteri térképeket, és azok nagyban elősegítették a hegybírók munkáját továbbá az ültetvény fedvény kialakításához mindenképpen meg kell azt vásárolni, a III. ütem borvidékeinek hegyközségeibe is telepíteni tervezzük azt. További többletfeladatot ad a Rendelet 3.§ (4)-ban, miszerint: „A VINGIS adatbázist folyamatosan ki kell egészíteni a közösségi szőlőkataszter létrehozására vonatkozó részletes szabályok megállapításáról szóló 649/87/EGK tanácsi rendelet I. mellékletében meghatározott kötelezően nyilvántartandó adatokkal, a hegybírók által vezetett szőlőültetvény-kataszter alapján.”, ami azt jelenti, hogy az eddigi 4 adat helyett az ültetvényekre vonatkozó HEGYIR-ben szereplő összes adatot (mely sok esetben fel sincs töltve) a rendszerbe kell foglalni. A rendelet szerint a VINGIS a minőségi termelés javítása és az eredetvédelem céljából kiegészíthető a következő szakmai fedvényekkel is: a) magasságintervallum fedvény, b) lejtőkategória fedvény, c) kitérség fedvény, d) védett eredetű termék termőhelye fedvény, e) dülő fedvény. Ezek a fedvények a szőlőágazat szakmai fejlődését sokoldalúan segítik, de országos kialakításuk, adatfeltöltésük a források függvényében csak több év alatt valósíthatók meg ezért sorolta őket a rendeletalkotó a nem kötelező elemek közé. Szintén a rendeletből adódó többletfeladatként jelentkezett egy központi szerver létrehozása a FÖMI-ben, melyhez az MVH, az OMMI, az FVM, az SZBKI valamint a HNT munkatársai különböző jogosultságokkal hozzáférhetnek. Ennek módját később részletesen ismertetjük. Mindezekon felül jelentős területnövekedés is történt az eredeti tervekhez képest, hiszen a borvidéki területek kiegészültek a korábbi bortermő helyekkel, ráadásul a hegyközségek hatáskörét országos szintűre emelték. A feldolgozandó adatok 2004-es jogszabályok miatti területi eloszlásának növekedését az 1. ábra szemlélteti. A zölddel jelöltek azok a települések, melyek az eredeti terv szerint is a VINGIS részét képezték, míg a sárgával jelölt települések a borvidékeken kívüli, de 2004-ben a hegyközségek hatáskörébe vont területeket jelentik. A bortörvény a hegyközségek hatáskörét országosra kiterjesztette,

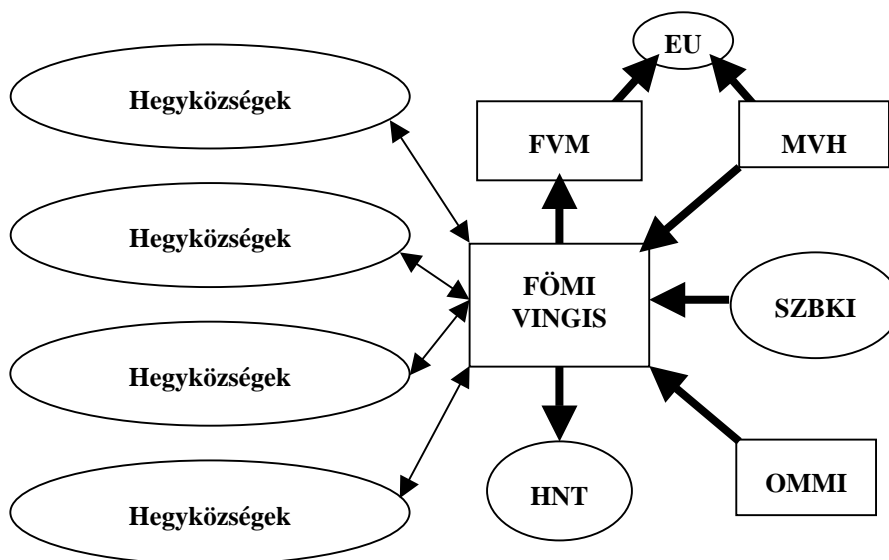
1. ábra A hegyközségek hatáskörének kiterjesztése a 96/2004.(VI.3.) FVM rendelet szerint
 így a borvidékeken kívüli szőlőültetvények művelőinek is be kell jelentkezniük a hegyközségi

rendszerbe. Az innen érkező új adatokat is meg kell feleltetni a VINGIS rendszerben, amely nyilván csak az új adatbázis feltöltése után lehetséges. A végleges alapállapot kialakítása csak a hegybírók

helyi ismeretével, az ő közreműködésükkel történhet, felhasználva a kataszteri térképek és az ortofotó információit is.

A rendeletből adódó kötelessége folytán a FÖMI folytatta a program csökkentett ütemű előrehaladásának biztosítását, de a feladat EU által megkövetelt határidőig való befejezése megghiúsult, és az eredetileg tervezett határidő 2005. december 31.-re módosult. Az eredeti tervek szerint ebben a szakaszban 12 borvidéket kell térinformatikai rendszerben megféleltetni. A lassított ütem azt jelentette, hogy mivel nem állt rendelkezésre forrás a kataszteri térképek hegyközségek számára történő megvételéhez, a rendelkezésünkre álló eszközök találékony felhasználásával megakadályoztuk a projekt teljes leállítását. Az ortofotókat, valamint az egyéb rendelkezésre álló térképeket (ahol volt) laptopon az érintett hegyközségekbe vittük, ahol az illetékes hegybíró segítségével beazonosítottuk a területeket. A szükségből erény lett, hiszen ezzel a módszerrel könnyebb volt pontosítani a területeket. Szintén a rendeletnek eleget téve elkezdtük a A VINGIS szerverfejlesztést (map-szerver + adatbázis szerver). 2005 tavasza óta a FÖMI-ben belső kísérleti fejlesztésben működik (egy kis méretű borvidék állományaival feltöltve) a VINGIS központi szervere. Ez az alkalmazás a rendszertervezéshez és a további alkalmazás-fejlesztésekhez szükséges; továbbá ez az egyik alapja a rendszer használatára jogosult intézmények rendszerrel szemben támasztott igényeinek megfogalmazásának. A VINGIS rendszer próbaüzeme 2006. május 31-én indul. Az országos kiterjesztés után a VINGIS rendszer évenkénti frissítése a FÖMI-ben készül, amelyet a hegybírók által minden év június 30-ig szolgáltatott adatok alapján kell végezni. A VINGIS rendszer fenntartása – a költségvetéstől függően – folyamatos lesz, a változásvezetés a tervek szerint a borpiaci év kezdetén, évente egy alkalommal történik. A VINGIS működésének megkezdése után a 102/2004. (VI. 3.) FVM rendelet 7. § (2)-ben biztosított „betekintési jogot” a FÖMI-ben felállítandó központi szerverről internetes kapcsolaton keresztül, jelszóval védve biztosítjuk. Intézményre szabott hozzáférési lehetőséget alakítunk ki a feladataik ellátásához szükséges adattartalommal. A VINGIS országos adatbázisba az MVH, az OMMI, valamint az SZBKI tekinthet be (2.ábra) feladatainak ellátásához szükséges

2. ábra A VINGIS rendszerhez való hozzáférés elvi vázlata

mértékben, a szőlőültetvények országos fedvényét és a termőhelyi kataszteri fedvényt a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium és a Hegyközségek Nemzeti Tanácsa is megkapja. A hegybírók a saját illetékességi területükhöz tartozó térképekkel rendelkeznek.

2005. III. negyedévének végén végül az FVM – bár sajnálatos módon a HNT költségvetéséhez kapcsolatosan – de végül biztosította a III. ütem, a szerverver próbaüzem valamint az első adatfrissítés forrását. 2005. november 8.-án a Kunsági borvidék hegybírói konferenciáján megkezdtük a III. ütem térképeinek telepítését, és ahol lehet még ez évben, telepítjük a térképeket, a kezelőprogrammal. Pozitív fejlemény ezzel kapcsolatban, hogy a térképkezelő program egy újabb, több tudással rendelkező, magyar nyelvű változata már rendelkezésre áll, ezért az új telepítéseknél már ezt a verziót telepítjük. A korábban telepített programot fokozatosan lecseréljük a hegyközségekben, melynek során az adatokat is frissíteni fogjuk.

Sajnos azonban ismét váratlan körülmény zavarta meg a dolgok rendes menetét. Ugyanis bár megkaptuk a forrást, a kataszteri térképvásárlásokra, mégsem kezdhettük meg azt. Ennek oka, hogy a korábban a földhivataltól papír formátumban megvásárolható kataszteri térképeket felváltja a digitális formátum. A fejlesztés céljából létrehívott és azzal megbízott NKP KhT (Nemzeti Kataszteri Program Közhasznú Társaság) a napokban jelentette be, hogy elkészült a KÜVET (a külterületek vektoros állománya), de még a hivatalos átvétel folyamatban van, és a BEVET (a belterület, és volt zártkerti részek) kialakítása is már több helyen befejeződött. Az árak kialakítása azonban még nem történt meg. A jelenlegi szabályozás azt mondja ki, hogy ahol rendelkezésre áll a KÜVET vagy a BEVET (illetve mindkettő), ott már csak abból lehet adatot vásárolni közvetlenül az NKP KhT-től (papír alapú térképet a Földhivatalok ott már nem adhatnak el). Mivel e vektoros állományok (melyek csak a legújabb helyrajzi-számokat tartalmazzák) létrehozását banki kölcsönből fedezték ezek majdani ára többszöröse lesz a régi papír alapú térképeknek, hiszen a kölcsönt vissza kell fizetni. Másik árfokozó körülmény, hogy a hosszú távú felhasználás esetén éves díjat is kell fizetni a térképekért. A napokban várjuk az árajánlatokat, de a rendszerbe illesztéshez még néhány további munkafázis is szükséges, ezért a jelenlegi telepítéseket kataszteri térkép nélkül valósítjuk meg és természetesen, ahogy hozzáférhetővé válnak, azokat is megkapják a hegyközségek. A hegybírók CD-n fognak kapni kataszteri térképet és egy erre a célra elkészült kis alkalmazást, mely gyakorlatilag automatikusan a megfelelő helyre be fogja illeszteni a kataszteri térképet, így azt problémamentesen használhatják a továbbiakban.

Összefoglalóan elmondhatjuk, hogy a VINGIS az évek során megerősödött, a kedvezőtlen körülmények közepette is megállta a helyét. A kialakítás során szerzett értékes tapasztalatok alkalmassá fogja tenni, hogy a szőlész – borász szakmát hosszú távon hasznosan támogató rendszerré váljon.